

STEIGIAMOJO SEIMO SVEIKINAMŲJŲ KALBŲ PATOSAS

(LIETUVOS STEIGIAMOJO SEIMO 90-MEČIUI)

PROF. HABIL. DR. REGINA KOŽENIAUSKIENĖ

Vilniaus universiteto Filologijos fakultetas
Vilnius University Faculty of Philology
Universiteto g. 5, LT-01122 Vilnius
El. paštas regina.kozeniauskiene@flf.vu.lt

Santrauka

2010 m. pavasarį sukako 90 metų nuo pirmojo Lietuvos Steigiamojo Seimo posėdžio šventės. „1920 metų gegužės 15 d. liks ir privalo likti mums atmintina, kaip vasario 16 diena, kada buvo Lietuvos nepriklausomybė paskelbta. Už viena tai, kad pačių mūsų žmonių sudarytoji Taryba, Seimas, reiškia tikrąją laisvę, nebe popierinį pažadą, Steigiamasis Seimas išskyla aukščiau visų kitų tautos veiksmų, kokių tik randame mūsų istorijoje“¹ – sakė populiarusis to meto rašytojas, visuomenininkas kunigas Juozas Tumas-Vaižgantas. Pagaliau po demokratinių rinkimų lietuvių tauta pareiškė savo valią, iškėlusį atstovus, turėjusius ginti jos interesus. Pagrindinis Steigiamojo Seimo uždavinys – pakloti valstybingumo pamatus, sukurti šalies valdymo, ūkio sistemas. Steigiamojo Seimo veikla truko dvejus metus. Priimta valstybės Konstitucija, įvesta nauja piniginė sistema, pradėta vykdyti žemės reforma. Tačiau Steigiamojo Seimo gimimas nebuvo lengvas. Vaizdingu Mykolo Krupavičiaus palyginimu, tuo metu Lietuva „buvo tuščia, iššluota kaip pavasario aruodas, – nei traukinio, nei ginklo, nei kareivio, nei išdo, nei

¹ Vaižgantas, *Raštai*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1999, t. 11, p. 56, 57.

administracijos⁴². Gal todėl Steigiamojo Seimo laukta kaip didžiausio stebuklo, kaip išsipildžiusios laisvės įgyvendinimo. Tam laisvės simboliui įžengti geriausių to meto dailininkų rankomis buvo išstatyti ir išpušti net keleri imponuojantys garbės vartai. Sunkiai nusakoma laukimo nuotaika, tiesiog mistinis ūpas, tvyrojęs Kauno katedroje, Laisvės alėjoje, miesto sode, gatvėse ir Teatre, kuriame vyko pirmasis posėdis, atsispindi ta proga pasakytose žymiausių to meto oratorių – J. Tumo-Vaižganto, Antano Smetonos, Gabrielės Petkevičaitės-Bitės, Aleksandro Stulginskio – kalbose. Šios kalbos, kaip svarbūs istoriniai dokumentai, iki šiolei retoriniu požiūriu nebuvo analizuotos. Kiekviena jų turi savo specifiką, nes gana skirtingi kalbėję oratoriai, skirtingas jų retorinis pasirengimas, skirtingi statusai, skirtingos profesijos – nuo kunigo iki agronomo. Vis dėlto randama ir sąsajų, kalbų bendrumą lemia patosas, jos sakytos ta pačia Steigiamojo Seimo pirmojo posėdžio proga, ir tai, kad visos oratorių asmenybės buvo to meto elitas, iš tiesų pačios ryškiausias, visiems plačiai žinomas ir matomas politinės figūros Lietuvoje.

Reikšminiai žodžiai: Lietuvos Steigiamasis Seimas; retorinės priemonės; oratorių kalbos; Juozas Tumas-Vaižgantas; Juozapas Skvireckas; Antanas Smetona; Gabrielė Petkevičaitė-Bitė; Aleksandras Stulginskis.

J. Tumas: „Mes jau sau žmonės...“

Steigiamojo Seimo išvakarėse (1920 05 14) savo redaguojamoje „Tautoje“ Juozas Tumas-Vaižgantas, aktyviai dalyvavęs ir kalbėjęs visuose Steigiamojo Seimo šventės renginiuose, išspausdino pakilią kalbą³ „Svei-

² Citata iš: Daugirdaitė-Sruogienė, V. *Lietuvos Steigiamasis Seimas*. New York, Brooklyn: Pranciškonų spaustuvė, 1975, p. 23.

³ Iš sakinio kalbos pobūdžio, iš visos teksto struktūros susidaro įspūdis, kad ji galėjo būti parengta sakyti Seime per posėdį, bet, matyt, organizatorių paprašytas kalbėti per ažuoliukų sodinimo ceremoniją, taigi šiek tiek kitomis aplinkybėmis, Vaižgantas ją paskelbė spaudoje, o ažuolų sodinimui parašė naują kalbą. Ir viena, ir kita kalba nėra ekspromtas, kurį šiaip jau, kaip prisimena jo amžininkai, mėgo oratorius (pasakojama, kad pirmiausia kunigas Tumas kalbą pasakydavo, o po to, jeigu paprašydavo kokiam laikraščiui ar žurnalui, sėsdavo ir parašydavo). Abi kalbos visiškai skirtingos, itin atidžiai parengtos, gerai apgalvotos, stilistiškai sureduotos, pritaikytos vietai, laikui ir aplinkybėms.

kiname Steigiamąjį Seimą!“ kurioje entuziastingai sveikino tą „rytykštį pirmąjį Lietuvos Steigiamojo Seimo posėdį, tą tautos šventenybę, įvykusį demokratijos dūsavimą, tą vykinamąjį idealą. <...> Iš mūsų šis demokratijos idealas neišrautas: jau stovime angoje savojo, Dieve brangus, lietuviškojo (!!!) Steigiamojo Susirinkimo. Ar įtikėtina? Ar tai ne sapnas?“⁴ – pats netverdamas džiaugsmu ir lyg vis dar negalėdamas patikėti išsipildžiusia svajone klausė savo skaitytojų garsusis publicistas ir žurnalistas. Per visą Vaižganto kalbą su didžiausiu patosu aidi svarbiausias žodis *laukimas*, kartojamas įvairiomis gramatinėmis formomis, kartojamas sakinių pradžioje ir pabaigoje. *Kokiomis virpančiomis širdimis mes jo laukėme! Laukėme – netikėdami, kad galime tokios laimės susilaukti. Laukėme „pašnibždomis, – net nedrįsdami viešai to laukimo per balsiai reikšti. Juo virpėjo širdys baimė belaukiant, juo dabar virpa džiaugsmu širdys susilaukus.* Net pats paskutinis kalbos žodis – *laukiamas*: *Sveikiname Naujos Valstybės Steigiamąjį Seimą ir visomis širdimis velijame jam, kad jis ir praėjęs paliktų tautos atminimuose toks pat skaistus, koks skaistus rodės ir laukiamas!* Aštuonis kartus pakartotas bendrašaknis žodis, be abejonės, atlieka retorinę kartojimo figūros funkciją, priverčia klausytojus išgirsti į jį įdėtą ypatingą prasmę ir reikšmę. Šis žodis reiškia daug ką. Pirmiausia laukiama, tikintis ką nors ypatinga ateinant, ką nors atvykstant ar pasirodant. Laukiama, kai tikimasi ką nors pageidaujama gauti. Kai ko nors laukiama, tas laukiamas dalykas nuolat stovi akyse. Šis žodis oratoriaus kartojamas visomis jo reikšmėmis ne iš monotonijos, o todėl, kad jis tiesiog virpa ore ir tautiečių širdyse ir dėl begalinio kartojimo semantiškai tampa toks galingas, kad užgožia visus kitus.

Sentenciškai šioje kalboje skamba Vaižganto mintys apie nepriklausomos, savarankiškos tautos, lemiančios savo likimą, laisvės pojūtį, orią lietuvių savijautą: *Mes jau nebe <...> baudžiauninkai, kuriems nuolat graso priespaudos rykštės, <...> mes jau sau žmonės. Norėsime – plačiai ženg-*

⁴ Plg. su 126 (127) psalmės „Grįžimo į tėvynę džiaugsmas“ žodžiais: „Kai iš nelaisvės Viešpats mus vedė, atrodė mums sapnas. Netvėrė džiaugsmu mūsų lūpos, liežuviai – linksmybė“. Iš: *Psalmynas*: penkios knygos. Vertimas iš Neovulgatos. Vilnius–Kaunas, 1973, p. 210.

sime, norėsimė – susipančiosime. Kaip išmanysime, taip save ganysime, kaip nujėgsime, taip pažangos kelią išsirinksime. <...> esame laisvi klysti, esame nekliudomi ir taisyti.

Itin spalvingai to meto spaudoje Vaižgantas aprašė Steigiamojo Seimo atidarymo šventę, ne tik iš vakaro pasveikinęs Steigiamojo Seimo narius ir svečius, bet ir kitą dieną pats nuo ankstauro ryto iki vakaro aktyviai dalyvavęs visuose jo renginiuose. „Senas publicistas laikraštlininkas“, kultūrininkas visuomenininkas, turėjęs daug kūrybinės iniciatyvos, *organisor natus*, turįs įgimtų organizatoriaus ir neprilygiamo oratoriaus gabumų Vaižgantas „ir pats sakos, kad ne iš ambicijos visur kišąsis ar duodąsis kišamas, bet kad toks jau esąs jo būdas: negalįs nebūti ten, kur žmonės ką bendrai dirba“⁵. Šventė vyko Kaune 1920 m. gegužės 15 dieną, prasidėjusi rytą pamaldomis Katedroje (mišias laikė žymusis vyskupas Juozapas Skvireckas), Steigiamojo Seimo atstovai buvę susodinti presbiterijoje, iškilmingai skambėjo Naujalo vargonai. Vyskupas J. Skvireckas, Viešpaties vardu laimindamas susirinkusiuosius ir kreipdamasis į Šventąją Dvasią, kalbėjo Seimo nariams: *Jūs galingi jūsų laukiančio kūrimo ir steigimo darbo pažinimu, galingi pasiryžimu darbuotis, galingi išrinkusios jus tautos pasitikėjimu...* Ir vis dėlto kad ir kokie galingi būtų tautos išrinktieji, jie galingi tik su Dievo vardu, bus galingi, jei laikysis jo parodyto kelio. Todėl pabaigoje vyskupas cituoja psalmės žodžius: *Jei Viešpats nestatys namų, veltui darbuojasi tie, kurie juos stato*⁷... Nepriklausoma Lietuvos valstybė šioje ir kitose oratorių kalboje vadinama statomais namais, Nepriklausomybės rūmais.

Po to visi išėjo į Rotušės aikštę, prasidėjo kariuomenės paradas. IX forte Lietuvos nepriklausomybės ir savarankiškumo iškilmėms prisiminti buvo pasodinti „lazdos drūtumo“ penki ąžuoliukai – sodino Prezidentas A. Smetona ir vyriausiasis vadas Jonas Galvydis. Kalbėjo Prezidentas, žodį vilniečių vardu tarė Mykolas Biržiška, klaipėdiečių – Vydūnas, dar kalbėjo

⁵ Merkeliš, A. *Juozas Tumas Vaižgantas*. Vilnius: Vaga, 1989, p. 264.

⁶ *Ten pat*, p. 294.

⁷ Plg. su 126 (127) psalme: „Jei Viešpats namo nestato, dykai statytojai vargsta. Jei Dievas miesto nesaugo, be reikalo sargyba jį sergi“. Iš: *Psalmynas*: penkios knygos. Vertimas iš Neovulgatos. Vilnius–Kaunas, 1973, p. 211.

Ysakas (Pranas Ysakas – Vyriausiosios rinkimų komisijos sekretorius) ir, žinoma, kunigas Tumas.

J. Tumas: „...mes, Dovydai menki, nugalėjom Goliatus ir laisvi patapom gyventi“

Be galo emocinga, poetiška J. Tumo-Vaižganto kalba, pasakyta per ažuolų sodinimo ceremoniją. Kalba tarsi išgiedotas šventinis himnas tiksliausiai atspindi Steigiamojo Seimo atidarymo dienos ūpą: žmonės verkė⁸, viskas atrodė be galo didinga, nuolat buvo girdėti šūkliai „Valio nepriklausoma Lietuva!“, palydimi V. Kudirkos Tautos himno giedojimo.

Poetiškų lyrinių jausmų pakylėtas Vaižgantas kalbėjo su ypatingu patosu, pranašiška, meniniais palyginimais, metaforomis, antitezėmis, inversijomis, ritmingomis eilėmis. Retorikoje tai pati iškilmingiausia iškalbos forma, vadinama eiliuotąja iškalba (lot. *ligata eloquentia*). Viso kalbos teksto turinys ir konstravimas atitinka tokių kalbų formos tradiciją:

Įžangoje kontrasto principu iškeliamas iškilmių didingumas ir nepaprastumas.

Ko gi minios atėjo? Koksai balsas jas šaukė pasilipti ant aukšto kalnelio? Bene priešas iš tolo ėmė rodytis žiauriai? Ar draugus atlydėjo į kapą? – retoriškai klausia oratorius ir pats su džiaugsmu kelis kartus kartoja: O, ne!...

O, ne priešo mes bijom, nors jis trankos kaip tigras, grandine prie krotos

⁸ „Didinga! Graudu! Gana daug St. Seimo narių verkė iš susijaudinimo“ (Iš: Daugirdaitė-Sruogienė, V. *Lietuvos Steigiamasis Seimas*. New York, Brooklyn: Pranciškonų spaustuvė, 1975, p. 53). „Jautėm nuostabų dvasios pakilimą. Ko tatai sulaukėme! Mažutė Lietuva meta iššūkį didžiajai Rusijai ir jos bičiulėms didžiosioms valstybėms. Visam pasauliui skelbia savo tvirtą valią būti nepriklausoma. Džiaugsmas tvino širdy, pasididžiavimas sieloj, kad lietuvis esi, kad esi laisvas ir lygus su kitų senųjų valstybių nariais“ (Kunigo Vaitkaus žodžiai. Iš: Daugirdaitė-Sruogienė, V. *Lietuvos Steigiamasis Seimas*. New York, Brooklyn: Pranciškonų spaustuvė, 1975, p. 67). Ypač tuo lietuviu pasididžiavimu mokėjo gaudinti kunigas J. Tumas. Labai tiksliai J. Tumo kalbėjimo stilių yra nusakęs poetas Antanas Miškinis, buvęs jo studentas ir gyvas jo originalios oratorystės liudininkas: „Kalba trumpais sakiniiais, figūromis, pats susijaudinęs ir kitus jaudindamas“ (Miškinis, A. *Neužmirštamasis Vaižgantas*: atsiminimai, esė, laiškai. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, p. 297).

prirakintas. Ir ne draugo mes gedim, ir ne gedulo maršą mums muzika trenkia ir gaudžia... Ne! ...mes qžuolus penkis sodinam. Ir sakom: šaknėkit! Ir sakom: lapuokit per išstisus šimtus metelių.

Pasakojimu parodoma simbolinė qžuolo, tvirčiausio, ilgaamžiškiausio ir mylimiausio per tūkstančius metų Lietuvos medžio, sodinimo prasmė.

Palyginimu su mitologiniais ar Biblijos personažais (*mes, Dovydai menki, nugalėjom Goliatus ir laisvi patapom gyventi*) apibūdinama laisvės kaina. Pranašo ir poeto Dovydo, žymiausio Izraelio valdovo, pavyzdžiu, kai jis dar piemeniu būdamas, kaip pasakojama Biblijoje, nugalėjo milžinų milžiną Galijotą, daroma aliuzija į tai, kokia gali būti susivienijusios mažos tautos galybė.

Pabaigoje tarsi burtažodžiais deputatams (kartu ir visai tautai) palinkima penkių dalykų: aro paukščio laisvumo, patvarumo, drąsos, darbštumo ir ilgaamžiškumo.

Kalbėtojas liaudies padavimų stiliumi (*Minių minios liūliuoja, galvų galvos marguoja nuo miesto lig aukštojo kalno. Gaudžia muzika griaudi, vėliavos plevėsuoja lyg burės, pavėjui paleistos*), meiliais deminutyvais (*kalnelis, meteliai, krūmelis, qžuolėliai*) perteikė galingą tautos triumfą, *kad mes, Dovydai menki, nugalėjom Goliatus ir laisvi patapom gyventi.*

Kalba sukurta psalmių atgarsiais, ritmingais periodais, skambančiais darniai ir jaudinamai pakiliai:

*Tai pamatas tvirtas, //
jis yra kaip granitas, //
nors bokštą aukščiausį statykis. //
Nors minią vadinkis į pačią viršūnę //
iš aukšto žvalgytis, didžiuotis. //
Ne, negrius toksai bokštas, //
kursai stovi ant meilės, //
o garbė – jo tvirčiausias paramstis! //
Jis apniukusį dangų //
ar kylančią audrą //
sklaidys lengvai, kaip menką rūkelį.*

Pačius deputatus oratorius vadina *ąžuolėliais*, linkėdamas jiems minėtų penkių dalykų, o ąžuolų sodinimą kalbėtojas prilygina Lietuvos pilietybės diegimui: *Ne pavėnioj dūlėti ir ne žemėje pūti mes dedam negyvėlių daiktą, tik mes atnešėm dvasią Lietuvos, kad gyventų ir reikštų mūsų laisvės paminklą...* Tik pilietybei, tvirtai tarsi granitas, sudygius, Lietuva gali būt ilgaamžė.

Tos pačios dienos vakare Kauno teatre iš 112 Steigiamojo Seimo narių pirmajame posėdyje dalyvavo 104. Kartu su jais – vyriausybė, užsienio šalių (Anglijos, Prancūzijos, Vokietijos, Latvijos, Estijos) atstovai, daugybė svečių, neoficialiai dalyvavo ir Vilniaus bei Klaipėdos krašto atstovai. Pasak V. Daugirdaitės-Sruogienės, „Išorinis vaizdas nebuvo įspūdingas: per karą apleistoje provincijos teatro salėje iš nualinto krašto suvažiaavę atstovai kukliai atrodė. Tačiau nuotaika buvo šventiška, pakili ir jaudinanti“⁹. Posėdį pradėjo ir kalbą pasakė Lietuvos valstybės Prezidentas Antanas Smetona.

A. Smetona: „Lietuva paskelbė savo esimą visam pasauliui...“

A. Smetona iš visų Steigiamojo Seimo posėdyje kalbėjusiųjų turbūt turėjo tvirčiausius teorinius retorikos pagrindus. Būtina prisiminti, kad jis buvo stilistikos dėstytojas, išmanęs apie retorines figūras, žinojęs, kokiais argumentais ir kokiomis priemonėmis patraukiamas ir įtikinamas klausytojas. Prezidentas mokėjo palaikyti nuolatinį kontaktą su klausytojais, paveikti jų valią, įtikinti, įteigti, uždegti širdis, paskatinti veikti. Tai pavirtina ir kalba, pasakyta Steigiamojo posėdžio metu. Šiai proginei kalbai būdingi nebanalūs palyginimai, taiklios citatos (*Visi tie žmonės, tie vargo pelės, anot Daukanto, sielos vedami ir pareigos liepiami...*), analogijos, kontrastai, nuosaikiai pakilus stilius, tvirta valia, įtaigus balsas, raiškios intonacijos (tai galima spręsti iš išlikusių jo kalbų įrašų).

Ypač į akis krinta visoje kalboje jaučiamas augimo principas. Minties ir žodžio dermę, jų kilimą, augimą gerai reprezentuoja vadinamosios re-

⁹ Daugirdaitė-Sruogienė, V. *Lietuvos istorija*. Vilnius: Vyturys, 1990, p. 329.

torinės akumuliacijos, išvardijimo ir laipsniavimo figūros. Vardijant periodais kiekviena viešosios kalbos dalis vis stiprėja, kiekviena pastraipa darosi vis reikšmingesnė, argumentai stiprėja, kyla arba nusileidžia lygiais laipteliais (dažniausiai trimis pakopomis, o tai ir yra aukso vidurys retorikoje), vardijami nuo didesnio iki mažesnio arba nuo mažesnio iki didesnio, nuo dalies iki visumos, nuo visumos iki atskirų dalių.

Ši diena yra Lietuvai visų prakilniausia...

Ši valanda iškilminga...

Ši diena yra garbinga...

Ši diena yra svarbi...

Po šių tezių vardijami jas remiantys, tolydžio augantys argumentai, kodėl ši diena prakilniausia, kodėl iškilminga, kodėl garbinga, kodėl svarbi:

1) *Susilaukėm šios valandos, kada tautos valia, buvusi ilgus amžius prislėgta, suvaržyta, vėl iškilo aikštėn ir susidėjo į stiprų, aiškų vienetą.*

2) *Būdama nelaisvė, tauta buvo beveik nustojusi savo gyvybės sąmonės, buvo apmirusi, kitiems rodėsi, kad jau ir palaidota.*

3) *Radosi tačiau kilnių jos vaikų, kurie nenusiminė, kurie turėjo tiek drąsos ir ryžosi gaivinti apmirusią sąmonę, kelt ir plėtot, gydyt, budint, judint visuomenės valią, pažadint iš miego visą tautą ir visą šalį.*

4) *Tat jau buvo išbudinta tautos sąmonė, tat jau buvo atgautas apmirusios sielos žadas, tat jau reiškiamasis Lietuvos noro gyvent savarankiu savitos valstybės gyvenimu.*

5) *Ir toks šalies susipratimas buvo pasiektas aukomis tų prakilnių lietuvių, kurie vyko į laisvę ir kitus į ją vedė nesuklupdami, kurių vieni buvo rusų valdžios ištremti iš Tėvynės ir turėjo mirt svetimoj šaly, kiti kalėjimuos kamuojami, kiti vėl varguos gyvendami, turėjo baigt savo dienas, kad ir gimtajam krašte, bet išsižadėję asmens laisvės.*

A. Smetonos kalbos patosą sustiprina jo autoritetingumas, didelė asmeninė atsakomybė, pagaliau aukščiausios Prezidento pareigos, todėl jo kalboje dažniau negu kitų oratorių kalbose girdimas vienaskaitos pirmasis asmuo, žodžiai *man, skelbiu* čia skamba ne tik įsakmiai, bet ir didingai.

Moterų pagerbimo triumfas: „Pavesta juk mums versti naujas istorijos lapas... „

Į Steigiamąjį Seimą buvo išrinkta 112 įvairiausių partijų, skirtingiausių profesijų ir įvairios socialinės kilmės narių. Paminėtina, kad jie buvo gana jauni (24–30 metų amžiaus buvo net 48 nariai), o pavyzdžiui, 50–59 metų buvo patys vyriausi, jų buvo tik 11. Per visą Steigiamojo Seimo gyvavimo laikotarpį – 8 moterys (penkios toliau paryškintos pavardės – išrinktų ir dalyvavusių jau 1 posėdyje, kitos trys vėliau užėmė pasitraukusiųjų gretas). Tai daugiausia jaunos mokytojos: 1. **Magdalena Galdikienė-Draugelytė**, 28 metų mokytoja; 2. **Emilija Gvildienė-Spudaitė**, 32 metų mokytoja; 3. **Ona Muraškaitė-Račiukaitienė**, 24 metų mokytoja; 4. **Salomėja Stakauskaitė**, 28 metų mokytoja; 5. Morta Lukošiuūtė, 24 metų mokytoja; 6. Veronika Mackevičiūtė (amžius ir profesija neįrašyti); 7. Felicija Bortkevičienė, 47 metų redaktorė; 8. **Gabrielė Petkevičaitė**, 59 metų rašytoja. Pastarajai, kaip apskritai vyriausiai amžiumi Steigiamojo Seimo narei, buvo suteikta garbė pirmininkauti pirmajam Steigiamojo Seimo posėdžiui. Pakvietus į prezidiumą jauniausius Seimo narius, o 24 metų buvo net trys nariai, iš jų mokytoja Ona Muraškaitė pakviesta eiti sekretorės pareigas, susidarė išskirtinai moteriško prezidiumo įspūdis. Kaip sakė Vaižgantas, „Sufražistėms (judėjimo už moterų rinkimų teisę dalyvėms – R. K. *pastaba*) širdys plaka džiaugsmu“ (Vaižgantas, 11, 1999, p. 62).

Pirmojo posėdžio pirmininkė Gabrielė Petkevičaitė, kovotoja už Nepriklausomybę, laisvę ir lygybę, už teisių sulyginimą, kalbėdama džiaugiasi prakilnios valandos triumfu, nes „pavesta juk mums versti naujas istorijos lapas“. Ilgas ir sunkus buvęs kelias, kol „priėjom laisvės slenkstį“. Drauge su kitais ji džiaugiasi, pagaliau peržengusi tą slenkstį ir atsidūrusi „brangių brangiausiame tautos valios sudarytame Nepriklausomybės rūmė“ – Steigiamajame Seime. „Laiminga esu“, – du kartus pakartoja vyriausioji parlamentarė. Ji jaučiasi iš tiesų laiminga, kad maža lietuvių tauta vis dėlto atsispyrė įvairios rūšies prispaudėjams ir smaugėjams,

priešams, turėjusiems vieną tikslą – „panaikinti, išrauti iš šaknų ir pamatų visa, kas lietuviška: ir kalbą, ir raštą, ir tautos vardą, ir net tautos atminimą. Norėta Lietuvių vardą išbrėžti iš istorijos lapų“. G. Petkevičaitės kalba neilga, bet turininga, nusakanti ir tos valandos prakilnumą, ir pamininti gyvuosius ir mirusiuosius, visas aukas, sudėtas, kad tauta išliktų gyva. Natūralu, kad būdama rašytoja, ji su pripažinimu išvardija didžiausius savo plunksnos brolius, nutiesusius kelią į laisvę: „Tesuskamba čia tarp mūsų nemirtingi mūsų Daukanto, Valančiaus, Baranausko, Kudirkos, Višinskio, Biliūno vardai“. Su gailėsčiu ji mini ir tą tautos kūno dalį su „mūsų tėvų sostine Vilniumi“, kuri tuo laiku dar buvo atskirta fronto linijos, bet kuri yra be galo svarbi ir „širdimi dalyvaujanti“ šioje šventėje.

„O mes, atstovai, dirbdami čia savo didįjį darbą, dirbkim jį nei akies mirksniui neužmiršdami, jog mes esam čia tik savo krašto žmonių valios vykdytojai. Dirbkime tą darbą taip, kaip reikalauja tie, kurie čia mus siuntė“, – entuziastingu raginimu baigia savo kalbą žinoma rašytoja, vyriausioji parlamentarė.

A. Stulginskis: „Steigiamasis Seimas taria Lietuvą esant atstatytą, kaip nepriklausomą valstybę“

Steigiamojo Seimo Pirmininko Aleksandro Stulginskio sveikinimo kalboje, pasakyoje atidarant pirmąjį Steigiamojo Seimo posėdį, pagarbiai prisimenamas iki Steigiamojo Seimo atvedęs tautos patriotų atliktas darbas bei iškeliami pagrindiniai uždaviniai išrinktiesiems atstovams. Pirmininko sveikinimas – tai santūriai pakilus kreipimasis į publiką. Savo kalba A. Stulginskis, tik ką gavęs atstovų mandatą, siekia patraukti Seimo narius, jo kalba veikia auditorijos protą, sąmonę ir valią. Proto ir sąmonės ugdymui, be abejo, geriausiai tarnauja istorinio konteksto ir tautos vertybių angažavimas, o valią veikti vieno tikslo vardan budina bendrumo dvasia persmelktas kalbančiojo tonas.

Kalba pradedama tiesioginiu kreipimusi, pakiliu Steigiamojo Seimo narių sveikinimu. Iškilmingoje įžangoje A. Stulginskis dėkoja už suteiktą

garbę, o drauge ir atsakomybę pirmininkauti Seimui. Kaip Pirmininkas jis pirmiausia su didele pagarba pamini valstybės patriotus, 1917 metais susirinkusius atkurti nepriklausomą Lietuvos valstybę. Tokia kalbos pradžia liudija kuklų būsimą Prezidento A. Stulginskio charakterį. Savo kalbą jis pradeda ne išdidžiu šeimininko balsu, o pagarbiu bei dėkingu tonu paminėdamas tuos žmones, be kurių ryžto Steigiamasis Seimas apskritai nebūtų susirinkęs. Tai, kad jau įžangoje A. Stulginskis pagarbiai reaguoja į prieš tai kalbėjusio Prezidento Antano Smetonos išsakytas mintis („Šiam darbui, kaip nupiešė Gerbiamasis Valstybės Prezidentas, pritarė šalis...“), neabejotinai sušildo kalbančiojo santykį su klausytojais. Netrukus nuo valstybės tėvų A. Stulginskio kalba pasisuka prie Nepriklausomybės kovų ir laisvės gynėjų – Lietuvos kariuomenės. Tai susilaukia gyvos klausančiųjų reakcijos, ilgo pritarimo, gausių plojimų. Greitai užmegztas ryšys su publika išduoda tiek A. Stulginskio kaip politinės figūros populiarumą, tiek gebėjimą užmegzti ryšį su publika nuo pirmųjų viešosios kalbos sakinių.

Lygi pagarba kalboje išreiškiama ir sunkiausiu istoriniu periodu valstybės pamatus dėjusiems asmenims. Tai tikras to meto visuomenės elitai, idėjiniai disidentai, 1917 metais susirinkę Vilniuje ir drįsę rizikuoti asmenine laisve laisvos valstybės vardan. Jų vaidmenį A. Stulginskis pabrėžia, teigdamas, jog būtent šių atsidavusių žmonių dėka „...šiandien jau turim išsivysčiusį Valstybės aparatą ir ginkluotą pajėgą“.

Apie Nepriklausomybės kovotojus ir vyriausybės veiklą A. Stulginskis kalba vaizdžiai, patoso persmelktomis frazėmis: „...siūsdama Tėvynės gint tą savo žiedą – jaunimą ir dėdama gausių aukų ant Tėvynės aukuro <...>, dėjo akmenį po akmeniu mūsų Valstybės rūmui...“ Šios kad ir įprastos to meto spaudoje metaforos sustiprina jaunos ir ryžtingos valstybės įvaizdį, kurį savo kalboje formuoja A. Stulginskis.

Oratorius pabrėžia, kad Steigiamasis Seimas buvo išrinktas demokratiškai būdu ir kad lietuvių tauta pasirodė kaip politiškai sąmoninga ir subrendusi valstybė. Tauta išreiškė valią, kas turėtų atstovauti jos interesams. Pirmininkas numano priešininkų, skelbusių pasauliui, mintis, esą

lietuvių tauta politiškai nesubrendusi, neturinti politinės sąmonės. Tai, kas dabar daroma, esąs „...ne šalies gyventojų noras, tai tik karštuolių užsispyrėlių darbas...“. Oponuodamas tokiems ciniškiems pasisakymams tikra to žodžio prasme demokratinių rinkimų kontekste tiek kalbėtojas, tiek klausytojai turėjo jausti neabejotiną moralinį pasitenkinimą. Argumentuodamas oratorius pasiremia įrodymais, statistiniais duomenimis apie rinkimų rezultatus: rinkimuose esą dalyvavo daugiau kaip 90 procentų piliečių, „tai yra toks didelis nuošimtis, koks retai kur atsitinka pasauly“. A. Stulginskis ne emocijomis, o skaičiais, faktais užbėga priešininkų vertinimams už akių.

Oratorius apgailestaudamas pamini atskirtus nuo Lietuvos kraštus, pasižyminčius didesne etnine įvairove, tardamas, kad „ir Lietuvos mažumoms turi būti patikrintos (t. y. užtikrintos – R. K. *pastaba*) tautinės teisės“. Jo kalbos tonas neleidžia abejoti siekiu visoms Lietuvos tautoms užtikrinti gerovę.

Skaudus klausimas dėl prarasto Vilniaus krašto ir „apkarpytos“ Lietuvos teritorijos Vakaruose. Apgailestavimą sustiprina anaforos: „Deja, <...> net mūsų sostinė Vilnius negalėjo dalyvauti rinkimuose. <...> Deja, nėra čia Mažosios Lietuvos atstovų...“ Skaudus ir problemiškas klausimas buvo paminėtas, bet neišplėtotas, vengiant tokia iškilminga Lietuvai proga užsibūti prie skaudžių užsienio politikos klausimų.

Steigiamojo Seimo Pirmininko kalba balansuoja tarp didžios politinės ir moralinės pergalės bei pragmatinio posėdžio aspekto – atsakingo darbo, laukiančio priešaky. Seimo Pirmininkas A. Stulginskis, iš profesijos agronomas, baigęs Halės žemės ūkio institutą, kalbėdamas išlieka ne tiek patetiškas, kiek žemdirbiškai racionalus, objektyvus ir dalykiškas. Labai neišsiplėsdamas į emocingą retoriką, jis iš karto jau įvardiniais žodžiais pamini svarbiausius susirinkusio Seimo uždavinius ir į valstybės darbą žvelgia žemdirbio ūkininko akimis: „...pažvelgt į tuos plotus, kuriuos reikės mum nudirbt“. „Žemelės maitintojos“ reforma, mažžemių reikalai – vienas pagrindinių Steigiamojo Seimo Pirmininko uždavinių.

Kalbai būdingas pasakojimo nuoseklumas: A. Stulginskis kalba apie

būtinybę paskelbti konstituciją, atkurti šalies ekonomiką, reformuoti žemės ūkį, atgaivinti pramonę, sukurti švietimo sistemą.

Seimo Pirmininkas kalbasi su visais klausytojais. Aktualizuodamas esamą padėtį šalyje ir tautos atstovus įtraukdamas į numatomos plačios veiklos lauką, kalbantysis vartoja bendrumą rodančius įvardžius *mes, su mumis, mūsų* (*Mūsų privalo būt didžiausias rūpestis...*), dažnai vartoja daugiskaitos pirmojo asmens veiksmažodžius (*atsiėmėm, pradėsim, jaučiam*), žodžius *turės, galės, bus*, žyminčius tiek ryžtingą įpareigojimą, tiek optimistišką nusiteikimą. Klausytojų galvose ir širdyse tai sukelia gyvą atgarsį, tolydžio pasigirstančius plojimus.

Trumpai aptardamas kiekvieną būsimos veiklos barą A. Stulginskis savotiškai prisiartina prie atskirų grupių klausytojų, kuriems tas klausimas yra aktualiausias, o tai vėl išprovokuoja teigiamą publikos reakciją. „Lietuvos ūkininkai, kurie po savo šiaudų stogu išlaikė tautos kultūrą ir mūsų nepriklausomybės idėją...“ – kalbėtojas pabrėžia kone pamatinį lietuviško tautinio tapatumo bruožą – kaimišką žemdirbišką mentalitetą. O kalbėdamas apie pramonę A. Stulginskis pabrėžia, kad „...darbo krašte darbininkas turės pilnai naudotis darbo vaisiais: jis turės būt ne pramonės vergas, bet jos dalininkas.“ Pagaliau A. Stulginskis apeliuoja į visus jo besiklausančius: „Mokslas turi būti prieinamas ne tik didžiūnų rūmams, bet ir kaimų bakūžėm.“

Nupiešęs savotišką opiausių problemų ir svarbiausių darbų eskizą, A. Stulginskis pateikia savąją Lietuvos viziją. Personifikuotai nupiešta „Mūsų Valstybė, turinti tokią garbingą praeitį, daugiau kaip 100 metų buvo svetimos pajėgos parblokšta, dabar ji vėl atsistoja ir nori įeit į nepriklausomų valstybių šeimą.“ Galutinis Steigiamojo Seimo uždavinys esąs ne tik sąžiningai ir atsakingai valdoma, bet ir aplinkinių valstybių pripažinta Lietuvos Respublika.

Kalbos pabaigoje Pirmininkas A. Stulginskis iškilmingai skelbia svarbiausią žinią: LIETUVOS STEIGIAMASIS SEIMAS, REIKŠDAMAS LIETUVOS ŽMONIŲ VALIĄ, PROKLAMUOJA ESANT ATSTATYTĄ NEPRIKLAUSOMĄ LIETUVOS VALSTYBĘ, KAIP DEMOKRATINĘ

RESPUBLIKĄ, ETNOGRAFINĖM SIENOM IR LAISVĄ NUO VISŲ VALSTYBIŲ RYŠIŲ, KURIE YRA BUVĘ SU KITOM VALSTYBĖM.

Pirmu žvilgsniu tai, galima sakyti, laisvai perrašytas Lietuvos Tarybos 1918 metų vasario 16 d. Lietuvos Nepriklausomybės akto tekstas. Vis dėlto tarp tų tekstų yra esminis skirtumas. Juos skiria truputį daugiau negu dvejų metų laikotarpis. Aname tekste Lietuvos Taryba „skelbia atstatanti nepriklausomą, demokratiniiais pamatais sutvarkytą Lietuvos valstybę...“, o šiame jau „proklamuoja esant atstatytą nepriklausomą Lietuvos valstybę“. Skelbia *atstatanti*¹⁰ – reiškia procesą, kuris vyksta, bet jis dar nėra baigtas, o proklamuoja *atstatytą* – tai jau kitas dalyvio laikas, rodantis įvykusį ilgokai lauktą faktą, patvirtinusių ir galutinai sutvirtinusių Vasario 16 aktą.

Išvados

Lietuvos Steigiamojo Seimo sveikinamosios kalbos įdomios ir kaip gyvoji Steigiamojo Seimo metraščio dalis, ir kaip oratoriniai kūriniai. Kalbos, kaip rodo stenogramų priedašai, didžiu pritarimu, entuziastingai, ilgiais plojimais, šūkiams, pagarbiu atsistojimu priimtos publikos.

Retoriniu požiūriu emocišniausia, kupina begalinio patoso ir džiaugsmo yra abi Juozo Tumo kalbos. Populiarumu, begaline energija lenkęs patį prezidentą J. Tumas buvo pripažįstamas ir kaip nepralenkiamas oratorius.

Palikęs daugybę savo viešųjų kalbų, pasakytų įvairiomis progomis, pavyzdžių, A. Smetona taip pat garsėjo neeiline iškalba. Kalba, pasakyta atidarant Steigiamojo Seimo pirmąjį posėdį, parodo, kad oratorius itin gerai išmanė retorikos teoriją ir praktiką, žinojo, kur, kada ir koku stiliumi kalbėti.

G. Petkevičaitės kalba atkreipia dėmesį inteligentiškos laikysenos po-

¹⁰ Dabar mes sakytume: skelbia *atkurianti*, tačiau oratoriai, kaip jau buvo sakyta, apie naująją valstybę kalba metaforiškai kaip apie Nepriklausomybės rūmą (*dėti akmenį po akmeniu mūsų Valstybės rūmui; Jei Viešpats nestatys namų, veltui darbuojasi tie, kurie juos stato...*), taigi iš dalies tinka (bent jau neklūva) ir jų vartotas žodis.

litikės, demokratiškos kovotojos prieš bet kokią pavergimą – tautų, luomų ar kapitalo, iškalbingos patriotės tonu. Kalboje jaučiamas rašytojos braižas, moterų politikų, įgijusių taip karštai pageidaujamo lyčių teisių sulysinimo, vardu išsakytas triumfas.

Per pirmąjį posėdį išrinkto Steigiamojo Seimo Pirmininko Aleksandro Stulginskio kalba dalykiška, logiškai argumentuota, žemdirbiškai santūri, nuosekli ir sisteminga, gal todėl ne tokia pakili kaip anksčiau minėtų kalbėtojų. Vis dėlto būdama koncentruota ir išdėliota pagal aiškų planą, ji išlieka pakankamai paprasta ir kartu nuoširdi, todėl publikos šiltai priimta: įtakos turėjo ir jo kaip visuomenės veikėjo pripažinimas, šviežias garbingos asmenybės iškėlimas į aukščiausias Nepriklausomybės rūmo šeimininko pareigas Seime.

Literatūra

1. Daugirdaitė-Sruogienė, V. *Lietuvos Steigiamasis Seimas*. New York, Brooklyn: Pranciškonų spaustuvė, 1975.
2. Daugirdaitė-Sruogienė, V. *Lietuvos istorija*. Vilnius: Vyturys, 1990.
3. Vaižgantas, *Raštai: publicistika 1920–1924*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1999.
4. Eidintas, A. *Aleksandras Stulginskis*. Vilnius: MIEL, 1995.
5. Kasparavičius, A. Parlamentarizmo ir politinės kultūros problemos Lietuvoje 1920–1926 metais. *Parlamento studijos*. 2006, Nr. 6, p. 43–68.
6. *Steigiamojo Seimo darbai*. 1921.
7. Merkelis, A. *Juozas Tumas Vaižgantas*. Vilnius: Vaga, 1989.
8. Krupavičius, M. Apie socialinius reikalus. *Draugas*. 1955, spalio 8.
9. *Neužmirštamas Vaižgantas: atsiminimai, esė, laiškai*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2009.
10. *Psalmynas*: penkios knygos. Vertimas iš Neovulgatos. Vilnius–Kaunas, 1973.

Priedai

Sveikiname Steigiamąjį Seimą!

J. Tumas-Vaižgantas

Sveiki, suvažiauč į rytykštį pirmąjį Lietuvos Steigiamojo Seimo posėdį! Sveiki, drįsusieji ant savo pečių pasiimti sunkią tvarkomosios valstybės našta! Duok Dieve jums ištesėti.

„Tauta“ kritikavo prirengiamąjį darbą; kritikuos ir patį dirbamąjį darbą; kritikuos žmones, kurie vežimą veža nesutartinai ar ne į tikslą. Tačiau patsai Steigiamasis Seimas mums – tautos šventenybė, įvykęs demokratijos dūsavimas.

Mes išauklėti – ką čia slėpsies! – Rusijos demokratijos idealais. O jos idealas ir buvo – „užreditelnoje sobranije“. Koks tai buvo magiškas žodis, atmena bet kas, dalyvavęs slaptuose jaunimo susirinkimuose ar dirbęs pavojingąjį liaudies judinimo darbą. Tas vienas obalsis bet ką įtraukė į pasišventėlių eiles, bet ką, turintį širdį, vertė guldyti savo galvas. Ir guldė ją šimtai, nors tasai Steigiamasis Susirinkimas tebebuvo tobulybės mirażas.

Rusijos demokratija pirmyn bėgte bėgo, nebe žengte žengė. Ir įsibėgėjusi peršoko užsibrėžtąjį bruožą. Carizmą panaikinus, visa tauta turėjo apsispręsti ir savo valią pasakyti per savo sudraskytąjį Steigiamąjį Susirinkimą, per savo vykinamąjį idealą. O kaip reikia, teapsisprendė viena dalis demokratijos – komunistai, brutališkai visas kitas jos šakas nukapoję, nurašę ir demokratizmo žiedą – „užreditelnoje sobranije“.

Bolševikai daug nusidėjo žmonijai, mindžiodami visas demokratijos pasiektąsias laisves ir net piliečių gyvybę. Tačiau visų sunkiausia jų nuodėmė – tai savo rankomis išvaikytas Steigiamasis Seimas. Nebegyveliams labai tai jiems. Milijonams gyvųjų sunkiau radosi gyventi – užmuštomis sielomis, atimtais idealais; tais, kurie kaip kokia nauja religija vedė rusus į pažangą.

Mes, lietuviai, esame laimingesni. Iš mūsų šis demokratijos idealas neišrautas: jau stovime angoje savojo, Dieve brangus, lietuviškojo (!!!) Steigiamojo Susirinkimo. Ar įtikėtina? Ar tai ne sapnas?

Kokiomis virpančiomis širdimis mes jo laukėme! Laukėme – netikėdami, kad galime tokios laimės susilaukti. Laukėme „pašnibždomis“ – net nedrįsdami viešai to laukimo per balsiai reikšti. Vis matės, lyg kas iš šalies pajus tą mūsų džiaugsmą ir atims, lyg iš vaikų tinkamąją titę, lyg pirmieji nubėgs ir išsikas tą lobį, kurį mes buvome žemėse aptikę.

Juo virpėjo širdys baime belaukiant, juo dabar virpa džiaugsmu širdys susilaukus. Re, vyreli, mes jau nebe memorialus rašinėjame, kad apie mus patirtų, nebe šen, nebe ten puldinėjame, kad mus užjaustų ir užtartų, lyg baudžiauninkai, pasigailėk Viešpatie, kuriems nuolat graso priespaudos rykštė, o jie nori to išvengti. Re, vyreli, mes jau žmonės. Norėsime – plačiai žengsime, norėsime – susipančiosime. Kaip išmanysime, taip save gansysime, kaip nujėgsime, taip pažangos kelią išsirinksime. Ana, žinia, nepataikysime iš karto stačiai, stačiai kaip į Juodžiaus kelmą. Vis dėlto ir suklydę ir nepritempę, galėsime taisyti, nes esame laisvi klysti, esame nekliudomi ir taisyti.

Už viena tai, kad pačių mūsų žmonių sudarytoji taryba, Seimas, reiškia tikrąją laisvę, nebe popierinį pažadą, Steigiamasis Seimas iškyla aukščiau visų kitų tautos veiksmų, kokių tik randame mūsų istorijoje.

Sveikiname Naujos Valstybės Steigiamąjį Seimą ir visomis širdimis velijame jam, kad jis ir praėjęs paliktų tautos atminimuose toks pat skais-tus, koks skais-tus rodės ir laukiamas!

Kalba iš: *Tauta*. 1920, gegužės 14.

Vyskupo Juozo Skvirecko kalba Kauno katedroje

Lietuvių tautos atstovai!

Dideliems darbams reikia daug išminties, didelių pajėgų, didžios iš-
tvermės. Jūs galingi jūsų laukiančio kūrimo ir steigimo darbo pažinimu,

galingi pasiryžimu darbuotis, galingi išrinkusios jus tautos pasitikėjimu. Bet dalykas darosi aiškesnis, kada ant jo metama daugiau šviesos; akis daugiau mato, kada ji tinkamu būdu sustiprinama. Kiekvienas darbas įgyja didesnės vertybės ir svarbos, darbininkas turi daugiau tikro pasisekimo, kada prisideda visų darbų Aukščiausiojo Vedėjo Viešpaties palaiminimas. Ne veltui juk pasakė didis savo tautos kūrėjas ir steigėjas Viešpaties įkvėptas Psalmininkas: Jei Viešpats nestatys namų, veltui darbuojasi tie, kurie juos stato. Jei Viešpats nesergės miesto, veltui budi jo sargas. Tuščia jums keltis prieš aušrą, keltis, ilgai sėdėjęs – jums, kurie valgote skausmo duoną, tuo tarpu kad jis duoda miego savo mylimiesiems. Ps. 126, 1.2. Atsiminimas apie tą Aukščiausįjį visų dalykų Vedėją, kurs išmeta iš sostų galiūnus ir paaukština žemai stovinčius, surinko jus pirm pradėsiant savo kilnų ir atsakomingą darbą į šią bažnyčią prie Viešpaties aukuro laipsnių. Taigi išreiškime aiškiai ir nuoširdžiai savo sielos troškimus, melskime sau Viešpaties pagalbos ir palaiminimo, kad jūsų šviesą sustiprintų jo šventosios Dvasios šviesa gražiais Bažnyčios giesmės žodžiais: „Ateik, šventoji Dvasia“.

Kalba iš: Vaižgantas, *Raštai*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1999, t. 11, p. 58.

Kunigo J. Tumo kalba per ąžuoliukų sodinimo ceremoniją

Minių minios liūliuoja, galvų galvos marguoja nuo miesto lig aukštojo kalno. Gaudžia muzika griaudi, vėliavos plevėsuoja lyg burės, pavėjui paleistos.

Ko gi minios atėjo? Koksai balsas jas šaukė pasilipti ant aukšto kalnelio? Bene priešas iš tolo ėmė rodytis žiauriai? Ar draugas atlydėjo į kapą?

O, ne priešo mes bijom, nors jis trankos kaip tigras, grandine prie krotos prirakintas. Ir ne draugo mes gedim, ir ne gedulo maršą mums muzika trenkia ir gaudžia...

Ir ne ašarų lietu, širdims dangaus pasiektų mes įlipom į šitą kalnelį. Tik mes kilom savaime, savo jausmų galybe, nes žemai jau mums tapo slopinga.

Mums muzika taria, mūsų širdis virpina triumfo galingasai maršas, kad mes, Dovydai menki, nugalėjom Goliatus ir laisvi patapom gyventi.

Ne pavėnioj dūlėti ir ne žemėje pūti mes dedam negyvėlį daiktą, tik **mes atnešėm dvasią Lietuvos, kad gyventų ir reikštų mūsų laisvės paminklą.**

Į žemę mes dedam ne pūvamą daiktą, vien tik tai, kas galingai įauga: mes dedam čia meilę savo žemės močiutės ir garbę tautos mus senyvės.

Tai pamatas tvirtas, jis yra kaip granitas, nors bokštą aukščiausių statykis. Nors minią vadinkis į pačią viršūnę iš aukšto iš aukšto žvalgytis, didžiuotis.

Ne, negrius toksai bokštas, kursai stovi ant meilės, o garbė – jo tvirčiausias paramstis! Jis apniukusį dangų ar kylančią audrą sklaidys lengvai, kaip menką rūkelį.

O aplinkui tą bokštą, tą laisvės reiškęją, mes ažuolus penkis sodinam. Ir sakom: šaknėkit! Ir sakom: lapuokit per ištikus šimtus metelių, idant priešas atėjęs, nebeapglėbt' jūsų liemens, o išrauti nė neb'mėgintų. Tenekliūn jam nė vienas tavo lapas trąšusis, nes juos' skirta saviesiems tvirtėti: ką įmerkis, jisai nebeleis, kad suglebtų, arti jo ar jo rūgščių prigėręs. Taigi diekim aplink tvirtą ažuolo medį – tereiškite Lietuvos negedimą!

Ir ne ažuolų diekim penkių medžių krūmelį, tik mes diekim Lietuvos pilietybę. Pirma, norą giliausį, laisvais tapus, pabūti aru paukščiu ir erdvėj palakioti.

Antra, patvarą, trečia, drąsumą, o ketvirta, per dieną, per naktį darbštumą. Jei tai dygs, tai jau penktą patsai priešas duos vardą: Lietuva gali būt ilgaamžė!

Ilgiausių gi jai metų!

Valio jos darbštuoliai!

Jos patvarūs ažuolėliai – Deputatai!

Kalba iš: Vaižgantas, *Raštai*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1999, t. 11, p. 59–61.

Lietuvos Prezidento Antano Smetonos kalba atidarant pirmąjį Steigiamojo Seimo posėdį Kauno teatre

Gerbiamieji Steigiamojo Seimo nariai! Man yra lemta pirmam iš Lietuvos piliečių sutikt ir pasveikint išrinktuosius atstovus, man pirmam tenka garbės Laikinosios, ligšiolinės Valdžios vardu pasakyti Jums: Sveiki susirinkę!

Ši diena yra Lietuvai prakilniausia: susilaukėm šios valandos, kada tautos valia, buvusi ilgus amžius prislėgta, suvaržyta, vėl iškilo aikštėn ir susidėjo į stiprų, aiškų vienetą. Būdama nelaisvė, tauta buvo beveik nustojusi savo gyvybės sąmonės, buvo apmirusi, kitiems rodėsi, kad jau ir palaidota. Radosi tačiau kilnių jos vaikų, kurie nenusiminė, kurie turėjo tiek drąsos ir ryžosi gaivinti apmirusią sąmonę, kelti ir plėtoti, gydyti, budinti, judinti visuomenės valią, pažadinti iš miego visą tautą ir visą šalį. Vieni gyvu žodžiu, kiti raštu, kiti gyvu darbu ir veiksmu skynė takus, taisė kelius tai Lietuvos ateičiai, kurių mes šiandien matome. Visi tie žmonės, tie vargo pelės, anot Daukanto, sielos vedami ir pareigos liepiami, maža kam tada težinomi ir ar savo akimis nematydami darbo vaisių, giliai tikėjo jų žygius veltui nežūsiant, nors dar nenumatė, koks likimas laukia jų mylimo krašto, kuriam jie atsidėję tarnavo. Ir, iš tikro, jų darbas veltui nežuvo: Vilniaus Seimas 1905 metais garsingai viešai pareiškė, jog niekam kitam nedera Lietuvos ir lietuvių tautos vardu kalbėti ir bet kas daryti, kaip tik pačiai tautai, pačiai krašto visuomenei. Tat jau buvo išbudinta tautos sąmonė, tat jau buvo atgautas apmirusios sielos žadas, tat jau reiškimasis Lietuvos noro gyventi savarankiu savitos valstybės gyvenimu. Ir toks šalies susipratimas buvo pasiektas aukomis tų prakilnių lietuvių, kurie vyko į laisvę ir kitus į ją vedė nesuklupdami, kurių vieni buvo rusų valdžios ištremti iš Tėvynės ir turėjo mirt svetimoj šaly, kiti kalėjimuos kamuojami, kiti vėl varguos gyvendami, turėjo baigt savo dienas, kad ir gimtajam krašte, bet išsižadėję asmens laisvės. Ši valanda iškilinga: ji yra daugelio metų ruošos ir pasiaukojimo žygių vaisius.

Ši diena yra garbinga mūsų tėvynei. Kelis amžius klausiusi svetimų

valdžios, nusilenkusi jų valiai, Lietuva nūdien įstengė apsisprendimo teisę pastatyt priešaky savo tautos, savo visuomenės valia. Buvusi nužeminta, ji per skausmus, kaip sako mūsų poetas, eina į garbę, ima garbingos vietos kitų nepriklausomų valstybių eilė, iš dabarties žvelgia į garbingąją praeitį, kada, tykojant kaimynams paglemžti mūsų nepriklausomybę ir savybę, Lietuvių tautos vadai drąsiai gynė nepriklausomos Lietuvos garbę, gynė garbingą piliečių vardą ir linko atsižadėt savo asmens reikalų, negu nusileist svetimoms šalims valiai. Jų pavyzdys stiprina ir mūsų kartą šiuo metu, kovojant dėl krašto nepriklausomybės.

Lietuvos Nepriklausomybės balsis, pakilęs iš gilios visuomenės sielos, plėtojasi lig pat didžiojo pasaulio sukreto, kada pagaliau, griuvus valstybėm-vergėjom, ant griuvėsių ėmė darytis naujas laisvų tautų gyvenimas. Tada ir Lietuva paskelbė savo esimą visam pasauliui. Pasiėmus Valstybės Tarybai ir jos sukurtajai valdžiai tvarkyti šalį ir gint tėvynę nuo įsiveržusių į ją priešininkų, norėjusių sunaikint pradėtąjį nepriklausomybės darbą, visuomenė jautriai atsiliepė į vyriausybės balsą, savanorių būriai skubėjo daryt ginkluotą pajėgą, visi ėmė spiestis apie Laikinąją valdžią, atremt reikėjo žūtbut pavojus mūsų kraštui. Mūsų narsioji kariuomenė didžiausiu pasiryžimu, su ginklu rankoj gynė visom pajėgom tėvynę. Begindami ją, daugelis ir galvas padėjo. Tad ypač jų dėka priėjom Steigiamąjį Seimą.

Visi tie Lietuvos vaikai iš praeities ir dabarties, teesie mum ir mūsų būsimom kartom geriausiai piliečio pavyzdys. Jų atminimą prašau Steigiamąjį Seimą atsistojus pagerbt. (Atstovai stoja vietose).

Ši diena yra svarbi ne vien mūsų kraštui, bet ir svetimom valstybėm. Spirdamies prieš Lietuvos Nepriklausomybę, mūsų priešininkai lig šiol stengėsi aiškinti pasaulio galybėm, kad lietuvių tauta nenorinti tapt nepriklausoma valstybė, kad nepriklausomybės siekimai esą vien būrelio žmonių pastanga, einančių prieš tautos valią. Steigiamojo Seimo rinkimų stingrumas¹¹, uolus visuomenės dalyvavimas juose, vaizdžių vaizdžiausiai parodo, kad nepriklausomybė visam kraštui taip didžiai rūpėjo,

¹¹ Stingrumas – stangrumas, tvirtumas, kietumas.

kaip retoj šaly terūpi. Dabar svetimos šalys mato, kad Lietuva, nuveikusi didžiausias kliūtis, įstengė sudaryt tautos valios reiškėją, įstengė sušaukt demokratingiausiu būdu Steigiamąjį Seimą. Dabar atsistojus Lietuvos priešaky autoritetingai tautos įgaliotai valdžiai, niekas nebegalės jai prikišti nei šalies viduj, nei užsieniuose to, kas buvo prikišama Laikinajai valdžiai.

Laikiniosios Valdžios uždavinys jau yra baigtas. Valstybės Taryba, Valstybės Prezidentas, Ministerių Kabinetas, Valstybės Kontrolė, Vyriausias Kariuomenės Vadas, atvedė Lietuvą lig Steigiamojo Seimo, šiandie visi pasitraukia ir atiduoda tam aukštajam susirinkimui visą krašto valdymą. Laikinoji Valdžia palieka sudarytą aparatą su visais išsišakojusiais organais, įsteigtą ginkluotą pajėgą – kariuomenę, patvarkytus šalies finansus, sudarytus politikos ir ūkio santykius su svetimom valstybėm, žodžiu – sudarytą nepriklausomos valstybės faktą. Tai ji palieka išrašytą įžangos lakštą naujajai Lietuvos istorijai. Steigiamajam Seimui tenka skleisti toliau jos lapai ir toliau rašyt, tenka sutvirtint padėtieji Valstybės pagrindai ir jie išvesti.

Deja, reikia gailėtis, kad Lietuvos nepriklausomybės faktas dar nėra išvestas iki galo. Gaila, kad mūsų Steigiamasis Seimas negali susirinkti Vilniuj, savo sostinėj, kur šiuo metu buvo padaryta Valstybės atstatymo darbo pradžia, kur mūsų valstybė turės galų gale toliau plėtotis ir tvirtėti. Laikinoji valdžia visa darė, ką galėjo, Vilniui ir Lietuvos rytams atvaduot, bet nuo nepareinamų nuo jos kliūčių neįstengė to pasiekti. Taip pat gaila, kad Klaipėdos sritis dar nėra viso krašto valdžios žinioj. Laikinajai Valdžiai buvo sunkoka statyt ant griuvusių valstybės darbas ir tuo pačiu laiku ginklais saugot, kad jo nesugriautų priešininkai.

Smėigdama savo darbų sienai gairę, Laikinoji Valdžia nebelaiko savo pareiga ir savo kompeticija nurodinėti, kas ir kaip turi būti padaryta. Čia jau Steigiamojo Seimo uždavinys. Jam statant Lietuvai konstituciją, tenka eiti ir paprasto Seimo pareigas, sudaryt valdžią ir ją prižiūrėt, leist paprastieji įstatymai, taisyt, gerint ir stiprint santykiai su kitom valstybėm.

Atiduodama valdymą Steigiamajam Seimui, Laikinoji valdžia linki

kuo didžiausios kloties jo darbui, geidžia, kad Steigiamojo Seimo nariai, išrinkti Lietuvos visuomenės valia, tesėtų įvykdyti jos troškimus, geidžia, kad jam dirbiantis stiprėtų ir įsigalėtų Lietuvoje visos piliečių dorybės, kurios yra reikalingos, kuriant nepriklausomą valstybę ir ją saugojant nuo priešininkų.

Remdamasis Steigiamojo Seimo ir rinkimų įstatymu, skelbiu Steigiamąjį Seimą esant atidarytą ir prašau vyriausiąjį jo narį imti pirmininkaujančio Seimui vietą.

Valio nepriklausoma Lietuvos Valstybė!

(Gyvas pritarimas rankų plojimu).

Kalba iš: Daugirdaitė-Sruogienė, V. *Lietuvos Steigiamasis Seimas*.
New York, Brooklyn: Pranciškonų spaustuvė, 1975, p. 54–58.

Pirmojo Steigiamojo Seimo posėdžio pirmininkės Gabrielės Petkevičaitės kalba

Laiminga esu, kad likimas suteikė man tos didelės garbės atidaryti šiandien mūsų nepriklausomos tėvynės Steigiamojo Seimo darbus ir šalia šeimininko vardu pasveikinti visus čia susirinkusius.

Laiminga esu galėdama tai padaryti kaip sena savo tautos nepriklausomybės kovotoja, kaip moteris, įgijusi taip karštai pageidaujamo teisių sulyginimo, kaip savo visuomenės narė, neliovęs kovoti prieš kiekvienų pavergimą, vis tiek koks jis yra: tautų, luomų ar kapitalo.

Ilgą juk ir be galo sunki buvo mūsų tautos kelionė, kol priėjom laisvės slenkstį. Ne lengviau klojosi mums, kol atsidūrėm tame brangių brangiausiame tautos valios sudarytame nepriklausomybės rūme. Juk ilgiau kaip šimtų metų kentėm įvairios rūšies prispaudimų. Mažai tautai, kokiam mes buvom ir tebesam, reikėjo be galo daug moralinių jėgų, kad būtų galima pradėti ir, pradėjus kovą – kovoti su priešais, pasiryžusiais mus pasmaugti. Su priešais, laikiusiais visą žandarų ir kitų visokių savo tarnų armiją vienam tikslui – panaikinti, išrauti iš šaknų ir pamatų visa, kas lie-

tuviška: ir kalbų, ir raštų, ir tautos vardą, ir net tautos atminimą. Norėta Lietuvos vardą išbrėžt iš istorijos lapų.

Prieš tokių samdytų ir brangiai mokamą valdininkų armijų, kalavijų, galia ir žiaurumu apsiginklavusių, kaip visi žinom, maždaug prieš pusę amžio – stoji mūsiškių mažas būrelis. Vienintelis jų kovos įrankis – plunksna, vienintelė amunicija – savo tautos mylėjimas, savo tautos vargų supratimas ir didžiausias pasiryžimas gint jų iki paskutiniųs.

Ir tos grumtynės tarp nelygių priešų, kaip žinom, tęsėsi ilgai. Mūsų karžygių karščiu užsidegdavo vis didesnės tautiečių minios taip, kad net paskutiniųjų laikų įvairios okupacijos, nors čiułpte čiułpė kraują iš mūsų tautos organizmo ir visaip jį darkė, tačiau sielos nenusmaugė. Išliko ji gyva, ir su ja drauge tautos nepriklausomybės obalsis, dėl kurio šiandien jau niekas nebeatsisako savo galvos guldyt, savojo kraujo liet. Nors dar dalis mūsų tautos kūno tebevargsta po svetimu jungu, nors ir netenka mums patiems, šalies šeiminkui, Steigiamajam Seimui, dar šiandien susirinkti mūsų tėvų sostinėj, Vilniuje, nenusidėsiu, turbūt, tautos valiai, čia mane pastačiusiai, jei pirmu savo uždaviniu laikysiu tart geros vilties žodį broliam, atskirtiem nuo mūsų fronto juosta ir kviest juos širdimi dalyvaut drauge su mumis šios dienos iškilmėje. Atsiminkime ir amerikiečius, ir visus kitus, kurie priversti buvo savo tėvynę palikt tik dėl to, kad jie kėlė balsą prieš daromą savo tautai nuoskaudą.

Nors mintimis ir troškimais būkime visi šiandien drauge. Tenestinga tame mūsų sielų susijungime nei vieno tautos darbuotojo, nei vieno dėl tautos ir krašto kovotojo. Paminėkime ir tuos kovotojus, kurie atgulė į karstą nesulaukę tos didelės tautos šventės. Tesuskamba čia tarp mūsų nemirtingi mūsų Daukanto, Valančiaus, Baranausko, Kudirkos, Višinskio, Biliūno vardai. Mūsų širdimi nuskriskim tą valandų ir prie jaunėsių, prie tų kareivių ir karininkų kapų, kurie šiame kare savo jaunėsių galvas padėjo begindami tėvynės sienas. Nepamirškime ir pasaulinio karo išblaškytų visur aukų, kurios audros išrautos iš savo sodybų rado kapus toli, toli nuo savųjų.

Tejungie mus visus ta prakilnoji valanda. O mes, dar gyvi išlikę dar-

buotojai, didelio karo patyrimų užgrūdyti, mūsų karžygių atminimu šarvuoti, krašto valios pašaukti, ruoškimės rimtai ir uoliai prie pavesto mums darbo, kad mūsų žmonių, mum tikėjusių, neužviltume.

Pavesta juk mums versti naujas istorijos lapas. Per daug jau ilgai mus lankė visokios nuoskaudos. Stenkimės visom išgalėm tą naują lapą išlaikyt gryną, patikrindami visiems mūsų valstybės gyventojam lygias piliečio teises, leisdami jiems savo būvį gerint ir visiems drauge žengt į aukštesnę kultūros laipsnį. Būkime rūpestingi, neužmirškime nei trumpai valandai, jog priešų mums dar nestinga, tų prieš, kurie kiekviena proga naudojasi mus žemint prieš Europos vakarus, kurie taip uoliai seka mūsų darbuotę.

Būkime kultūringi visur ir visuomet, o jei tektų dar mūsų tautai imtis ginklo, tai vien priešui besikėsinant mus pulti. Šiaip suprantam gerai, jog mūsų likimas mūsų rankose, kad tik savo jėgomis turim pasitikėt, savo jėgomis turim gydyt senąsias savo žaizdas ir savo nenuilstamu ir organizuotu darbu išbrist iš milijardinių didžiojo karo padarytų mums nuostolių. O mes, atstovai, dirbdami čia savo didįjį darbą, dirbkim jį nei akies mirksniui neužmiršdami, jog mes esam čia tik savo krašto žmonių valios vykdytojai. Dirbkime tą darbą taip, kaip reikalauja tie, kurie čia mus siuntė.

Kalba iš: Daugirdaitė-Sruogienė, V. *Lietuvos Steigiamasis Seimas*.
New York, Brooklyn: Pranciškonų spaustuvė, 1975, p. 58–60.

Steigiamojo Seimo Pirmininko Aleksandro Stulginskio kalba

Gerbiamieji Steigiamojo Seimo nariai! Pirmiausia laikau savo parei-
ga padėkot už man suteiktą didelę garbę pirmininkaut Lietuvos Steigia-
majam Seimui. Stodamas Jūsų priešaky randu reikalingu bent stambiais
bruožais pažymėt tas aplinkybes, kuriose tenka mum pradėt darbą ir
pažvelgt į tuos plotus, kuriuos reikės mum nudirbt. Karo baisenybėm

besiaučiant nuo senai pavergtai ir skriaudžiamai mūsų tautai žybtelėjo atsivadavimo viltis. Ta viltis tegalėjo realizuotis tik pačios tautos pastangom. Todėl 1917 metais susirinkę Vilniuj Lietuvių visuomenės darbuotojai pastatė priešaky Lietuvių tautos rinktinis vyrus ir pavedė jiems valstybės kūrimo darbą. Šiam darbui, kaip nupiešė Gerbiamasis Valstybės Prezidentas, pritarė šalis, laisvu noru siūsdama Tėvynės gint tą savo žiedą – jaunimą ir dėdama gausių aukų ant Tėvynės aukuro.

Šių visų šalies pastangų dėka šiandien jau turim išsivysčiusį Valstybės aparatą ir ginkluotą pajėgą. Narsi mūsų kariuomenė jau suskubo pašalinti iš mūsų krašto kai kuriuos priešus ir tikimės, jog ji nepadės ginklo tol, kol visa Lietuva nebus atvaduota. (Ilgas pritarimas delnų plojimu). Garbė Narsiajai mūsų kariuomenei! (Vėl didis pritarimas ir delnų plojimas). Tuli atstovai šaukia: Valio kariuomenė). Lyginai garbė tiems mūsų vyram, kurie ar tai vadovaudami vyriausybei, ar eidami kitas valdžios pareigas, didžiausiom pastangom ir sielvartom dėjo akmenį po akmeniu mūsų Valstybės rūmui, kol jį įtvirtino tiek, kad mes šiandien sulaukėm tos linksmos ir brangios mum valandos, kada galim susirinkt į Seimą. Nors jie ir neturėjo formalinio krašto įgaliojimo, tačiau jie dirbo daugiau įspėdami tautos valią. Štai šiandien šalis demokratingiausiu būdu rinkdama atstovus į Steigiamąjį Seimą, neabejojamai pareiškia savo valią ir teikia Seimui suvereninę Lietuvos Valdžią.

Negaliu praeit nepažymėjęs ir pačių rinkimų pobūdžio. Mūsų priešrinkimų buvo skelbiama pasauliui, jog lietuviuose nesą jokios politinės sąmonės. Tai, kas ligi šiolei daroma, tai anaip tol ne šalies gyventojų noras, tai tik karštuolių užsispyrėlių darbas, kad Lietuva kažin koks tautų mišinys, kuriame nežinia kuriai turėtų priderėt vadovaujamos rolės. Rinkimai į Seimą kaip tik parodė visai ką kitą. Rinkimuos dalyvavo daugiau kaip 90 nuošimčių piliečių, tai yra toks didelis nuošimtis, koks retai atsitinka pasauly, paaiškėjo partijų ir srovių diferenciacija. Vadinasi, žmonėse esama išsivysčiusios politinės sąmonės. Rinkimų rezultatai rodo, kad lietuviai gavo 91.9 balsų %, žydai – 5.3 %, lenkai 2.6 %, vokiečiai 0.9 %. Aiškiausiai tai rodo, kad Lietuva ne tautų mišinys, bet susikonsolidavusi

vienos lietuvių tautos šalis. Yra čia ir mažumų, bet tiek, kiek kiekvieno bet kurios tautos gyvenamoj šaly. Tačiau ir Lietuvos mažumoms turi būti patikrintos tautinės teisės.

Deja, kai kurios Lietuvos dalys ir net mūsų sostinė Vilnius negalėjo dalyvauti rinkimuose. Jos iš po žiaurios priešo okupuotės priespaudos tiesia į mus savo ranką. Jos šią iškilmingą valandą siųsdamos savo delegatus, pro ašaras džiaugiasi drauge su mumis. Mūsų privalo būt didžiausias rūpestis, kad ta jų viltis įsigyventų kuo veikiausiai.

Deja, nėra čia Mažosios Lietuvos atstovų; ne mūsų, ne jų tame kalbėje, bet tikimės, kad, Dievui padedant, pasišalins trukdančios kliūtys ir vienos tautos kūno dalys galutinai susijungs ir susitelks į vieną valstybės organizmą.

Visuomet turėdami prieš akis tuos savo brolius, kurie dar tebekenčia sunkų svetimųjų jungą, pradėsime darbą tuos Lietuvos kraštuos, kuriuos esam visiškai šeimininkai. Darbas bus didelis, nelengvas, jisai turės apimti visas valstybinio gyvenimo šakas.

Pilietinių teisių ir pareigų pamatus padės mūsų Valstybės konstitucija. Ji turės būt perdėm demokratinga, kaip ir visas mūsų kraštas, jame šeimininkaus pati tauta per renkamuosius atstovus. Lietuva turės būti savo Valstybės forma demokratinė respublika.

Valstybės gyvavimo pagrindas ir svarbiausioji pajėga – šalies ūkis. Atsiėmėm iš svetimų šeimininkų tautos ūkį, sutvarkytą naudojimo pradais.

Didžiausioji daugiausia tarnaujančių Valstybei piliečių dalis mažiausia turėjo valstybinės paramos. Istorijos bėgy padarytos nuoskaudos turės būti atitaisytos.

Žemės reforma Lietuvoj – neatidėliotinas klausimas. Greta didelių dvarų, skursta ir mažžemių minios. Lietuvos demokratinėj respublikoj neturės būt sūnų ir posūnių. Lietuva niekam nebus pamotė. Norintieji dirbt žemės, bežemiai ir mažžemiai, pirmoj eilėj kariškiai, galės likt savarankiais ūkininkais (Pritarimas).

Lietuvos ūkininkai, kurie po savo šiaudų stogu išlaikė tautos kultū-

rą ir mūsų nepriklausomybės idėją, nepriklausomą Lietuvą susilauks tokių sąlygų, kuriose žemelė maitintoja duos jam tiek, kiek ji gali duot.

Nors Lietuva žemdirbių kraštas, tačiau visai negali apsieiti be pramonės išdirbinių. Padėt plėtotis tom pramonės šakom, kurios mums gyvai reikalingos ir kuriom yra tinkamos Lietuvai dirvos, bus dedama nemaža Seimo pastangų.

Stambioji pramonė, keldama turtingųjų sluoksnių gerovę, neša darbininkam, tom darbo skruzdėlėm, darbo ir kūno skurdą. Steigiamasis Seimas neatidėliodamas imsis darbo miestų ir dvarų darbininkų būviui gerinti. Lietuvai, darbo krašte, darbininkas turės pilnai naudotis savo darbo vaisiais: jis turės būt ne pramonės vergas, bet jos dalininkas (Gyvas pritarimas).

Nei žemės, nei pramonės ūkis negali apsieiti be tinkamų švietimo įstaigų. Mokslas turi būti prieinamas ne tik didžiūnų rūmams, bet ir kaimų bakūžėm (Pritarimas).

Pagaliau Steigiamasis Seimas stropiai dabos, kad valdžios organai, eidami savo pareigas, nesivaduočiau savo valia, bet griežtai laikytųsi nustatytų teisės normų.

Tokį tai darbą sudėjo ant silpnų mūsų pečių Tėvynė. Mes gerai jaučiam tą atsakomybę, tos naštos sunkumą. Tačiau imsime darbo šviesia viltimi, ir, Dievo padedami, ankštam sąryšį su savo rinkėjais, jų remiami, esam pasiryžę tą darbą atlikti.

Mūsų Valstybė, turinti tokią garbingą praeitį, daugiau kaip 100 metų buvo svetimos pajėgos parblokšta, dabar ji vėl atsistojo ir nori įeiti į nepriklausomų valstybių šeimą. Ji tikisi tapti tos šeimynos lygių teisių nariu. Palaikydama Tautų Sąjungos idėjas įvykdymą, visuotiną nusiginklavimą, Vyriausiojo Teismo tautų kivirčam risti steigimą, Lietuva nori su visom tautom, o ypač su kaimynėm, gyvent geriausiuos santykiuos (Pritarimas).

Einant prie konkrečių Steigiamojo Seimo darbų, pirmuoju Steigiamojo Seimo darbu turėtų būt Lietuvos nepriklausomybės skelbimas. Steigiamasis Seimas visu autoritetingumu turi pasauliui pareikšti, kad

Lietuva yra nutraukus visus valstybinius ryšius, kuriais ji kadaise sujungta su kitom valstybėm; Steigiamasis Seimas taria Lietuvą esant atstatytą, kaip nepriklausomą valstybę (gyvas pritarimas).

Tos rūšies rezoliuciją siūlau Steigiamajam Seimui išklaudyti atsistojus. (Atstovai atsistoja).

Lietuvos valstybės nepriklausomybės proklamavimas:

LIETUVOS STEIGIAMASIS SEIMAS, REIKŠDAMAS LIETUVOS ŽMONIŲ VALIĄ, PROKLAMUOJA ESANT ATSTATYTĄ NEPRIKLAUSOMĄ LIETUVOS VALSTYBĘ, KAIP DEMOKRATINĘ RESPUBLIKĄ, ETNOGRAFINĖM SIENOM IR LAISVĄ NUO VISŲ VALSTYBIŲ RYŠIŲ, KURIE YRA BUVĘ SU KITOM VALSTYBĖM (Gyvas pritarimas).

Kalba iš: Eidintas, A. *Aleksandras Stulginskis*. Vilnius: MIEL, 1995.

THE PATHOS OF WELCOME ADDRESSES OF THE CONSTITUENT ASSEMBLY

REGINA KOŽENIAUSKIENĖ

Summary

Keywords: The Constituent Assembly of Lithuania; figures of speech; orators' addresses; Juozas Tumas-Vaižgantas; Juozapas Skvireckas; Antanas Smetona, Gabrielė Petkevičaitė-Bitė; Aleksandras Stulginskis.

The spring of 2011 marks 91 years from the first celebratory sitting of the Constituent Assembly of Lithuania. "15 May 1920 will and must remain a memorable date for us, just like the 16th of February, the date when Lithuania's independence was declared. The fact that the Council, the Seimas, formed by our

people represents the true freedom, not a promise on paper anymore, raises the Constituent Assembly above all other acts of our nation recorded in our history," said Juozas Tumas-Vaižgantas, the then popular writer, public figure and priest. Finally, after a democratic election, the Lithuanian nation stated their

will and elected their representatives who had to defend the nations' interests. The principal goal of the Constituent Assembly was to lay the foundation of statehood and create the systems of governance and economy. The activities of the Constituent Assembly lasted for two years. The Constitution of the State was adopted, a new monetary system was introduced and the land reform was launched. However, the birth of the Constituent Assembly was not easy. M. Krupavičius draws a vivid comparison describing Lithuania as "empty, swept as a granary in spring – no trains, no guns, no soldiers, no treasury, no administration". It may be the reason for awaiting the Constituent Assembly as the greatest miracle, the realisation of freedom that came true. Even several imposing gates of honour were built and decorated by the then best painters for the entrance of that symbol of freedom. The mood of anticipation that is difficult

to describe – kind of mystic spirits – which just lingered in Kaunas Cathedral, Laisvės Avenue, the city garden, streets and the Theatre, in which the first sitting was held, is reflected in the addresses delivered on that occasion by the then most prominent orators: Juozas Tumas-Vaižgantas, Antanas Smetona, Gabrielė Petkevičaitė-Bitė and Aleksandras Stulginskis. These addresses, being important historical documents, have not been analysed from the rhetorical perspective so far. Each of them is distinctive, since the orators were rather different and different was their rhetorical background, status and occupation: from priest to agronomist. Nevertheless, these addresses are related by a common pathos; they all were delivered on the occasion of the first sitting of the Constituent Assembly; and the orator personalities belonged to an elite of that time – they were the most prominent, widely known and noted political figures in Lithuania.